

Tere Irastortza

IDAZLEA

Sukaldeetatik jangeletara

Desagertu egiten dira toki batzuk eta beste batzuk habitatu, orain esan dezakegu habilitatu eta habitatu: luberri, borda-berri eta etxe-berri. Edo kabi-tu. Tokiekin batera baita bertan egoteko eta sentitzeko moduak ere: jarleku eta eserleku, lo-gela, egongela eta jangela.

Azkenetako aldaketa, uste dudanez, sukaldeia izan daiteke, familia askok heziketaz gain zaintza ere ikastetxean gain utzi dutenetik, eta Hezkuntza Sailak ikastetxe publikoetarako sukaldeen ordez jangelak hobetsi dituenetik, endemas, lan-tokietan ere jana ematen denetik, eta zaharrak ere etxetik kanpo ateratzen direnetik.

Horregatik, egunen batean hitzaren etimologia berreginez igarri beharko dugu sukaldeia, su-aldea zela eta etxe guztiek ez zutela surik... edo behintzat sua zutenek bakarrik ordaintzen zutela zerga. Eta sutondotan esaten eta izaten zirela kontuak eta konkortzen zirela sukaldariak, janaz gain sua ere zaindu egin behar zelako eta pikotxetan zela bizia eta itzal-festetan sortzen zirela atsotitzak.

Eta orduan irudikatu egin beharko da etimologiatik eratorriz sutondoko bizimodua, orain atsotitz hitzaren etimologiarekin atsoei buruzko begirada ezkorra-oren ordez errespetuzkoa izan zen garaia begi-

DANI BLANCO

tantzen dugun bezalaxe. Litekeena da, orduan, irudikatzea noizbait atsotitzetan jasota geratu zirela emakume argi haien hitzak, zeintzuk bere bakantasunean desagertu eta hitz horretantxe utzi zuten kimagarri jakinduria bat labor esatekoa, mintegi batean, esate batera; hori bai, edozein gizon nor eta jakintsu bihurtzeko lain plantatutako jakinduria edo jakia –Oihenart atsotitz-biltzailearengandik hasi eta Azkue edota Barandiaran kontuzaharren biltzaile bitartekoa–.

Hitzak, hitz-zahar eta berriak. Tokiak, zaharren gainetan berriak. Jauregietako salarentzat pisuetako egongelak, egoteko denbora bat ez ezik leku bat ere behar dela adieraziz eta aulkien ordez jarleku eta eserlekuak izendatuz.

Eta sukaldean sua ez baizik eta hotza nagusi, sua ez baino hozkailua bihurtu baita altzairu garrantzizkoena eta suan pil-pil ontziak maneiatzeko jakitea bezain garrantzizkoa baita hozten eta izozten ikastea.

Eskerrak baina ez diren hitzak gauzen eta bizimoldeen abidan desagertzen. Sukaldeen gordetzen dute, oraindik bere izena, sutondorik ez badago ere, atsotitzek eta kontu-zaharrek bere egien beroa gordetzen duten bezala. ■

«

Sukaldean sua ez baizik eta
hotza nagusi, hozkailua bihurtu
baita altzairu garrantzizkoena eta
suan pil-pil ontziak maneiatzeko
jakitea bezain garrantzizkoa baita
hozten eta izozten ikastea

»

TXANDAN

Joxerra Garzia

Sozialistek –popularen akuilupean– Euskal Oro sunsituko dutelako izu-ustea zabaltzen ari diren hainbat euskal fariseori gustura esango nieke honako hau, Eneko Olasagastik aurrea hartu izan ez balit (ARGIA-2179, 19. or.): “Badira txiringito majoa antolatuta dutenak azken hiru hamarkadetan, eta horiek beharbada izango dute zergatik kezkatu. Biziraupenerako lekutxo bat eraikitzen saiatu garenok ez dut uste”.

Kezkatu ez ezik, kexatu ere galanki egin dira batzuk: Legebiltzarreko lehendakari euskaraz ez dakien bat izendatu dutelako, esate baterako. Nik neuk –esan beharrik ba ote dut?– euskararen kontrako ez ezik aniztasunaren

Apokalipsia orain?

elebakar bat izendatzea.

Jakin nahi nuke, ordea, non –eta, batez ere, zertan– ziren Arantza Quirogarenarekin apokalipsia iragartzen diguten horiek Euskal Irrati-Telebistako buru Gorordo, Ortuondo edota Ortuzar bera izendatu zituztenean.

Galdera, bistan da, erretorikoa da, ondotoxo baitakit non zeuden: txiringitoan, majo asko. Primeran etorriko zaie osteratxo bat Biziraupenerako Lurraldean barrena; besterik ez bada, hankak luzatu eta garunak zabaltzeko, behar baino luzaroagoan egon baitira –beren baitan– bilduta, txiringa jotzen. ■

eta demokraziaren beraren kontrako atentatutzat jotzen dut kargu publiko baterako